

DIVADLOUNGELT

KAMENNÁ SCÉNA | LETNÍ SCÉNA

Touha
jménem Einodis

Marta Kubišová
a Aneta Langerová

Milan Hejn • Oudřej Novák • Igor Orozovič

Hudba Karel Štolba

Texty a libreto Marta Skarlandtová

Choreografie Petr Čadež

Režie Pavel Ondrušek

Komorní muzikál inspirovaný osudem Sidonie Nádherné
Karel Štolba – Marta Skarlandtová

Touha jménem Einodis

Touha jménem Einodis

Hudba:	Karel Štolba
Texty a libreto:	Marta Skarlandtová
Režie:	Pavel Ondruch
Sidi / zralá Sidonie:	Marta Kubišová
Donie / mladá Sidonie:	Aneta Langerová
Johannes:	Ondřej Novák
Karl Kraus:	Milan Hein
Max Švabinský, Max Thun, R. M. Rilke:	Igor Orozovič
Hlasy z amplionu:	Marie Krbová, Vilém Udatný Jan Udatný
Scéna a kostýmy:	Zuzana Mazáčová
Choreografie:	Petr Čadek
Asistentka režie:	Marie Krbová
Zvuk:	Michal Pekárek, Michal Brodec, Tomáš Dvořan a David Zelinka
Světla:	Michal Brodec, Tomáš Dvořan a David Zelinka
Garderoba a rekvizity:	Silvie Janáková, Renáta Nováková
Hair design:	Nevena Týlová

Kostýmy zhotovil kolektiv krejčovny Východočeského divadla Pardubice pod vedením Jany Kosejkové.

Scénu vyrobil Karel Čapek (dílny Městského divadla Kladno) a Tomáš Dvořan.

Autorská videoprojekce použitá během inscenace se natáčela v bytě na pražských Vinohradech a především na zámku a přilehlé zahradě Sidonie Nádherné ve Vrchotových Janovicích.

„Má nevěsto před bohem, na kterou budu čekat až do posledního dechu.“

„Kdo jinému jámu nekopá, padá do ní sám.“

Scénář:	Pavel Ondruch
Režie a střih:	Zuzana Walter
Výprava:	Zuzana Mazáčová
Kamera:	Šimon Dvořáček
Asistent kamery:	Simon Todorov
Produkce:	Anna Tydlitátová
Asistent produkce:	Vítek Pecka
Masky:	Nevena Týlová
Catering:	Dáša Novotná / Café FAMU
Řidiči:	Viktorie Vášová, Robin Fritzen, Jaroslav Kolman
Making of:	Marie Krbová
V hlavních rolích:	Aneta Langerová, Marta Kubišová, Igor Orozovič, Milan Hein, Ondřej Novák
Komparz:	Pavel Benda, Kryštof Škarka, Simon Todorov, Vojtěch Morava, Pavel Ondruch, Johan Kolínský

Celý štáb srdečně děkuje Národnímu muzeu za ochotu a podporu projektu, paní Ludmile Fiedlerové a dalším zaměstnancům ze zámku Vrchotovy Janovice za vytrvalou a nepostradatelnou pomoc, Johanu Kolínskému a jeho spolubydlícím za zapůjčení bytu, Lízince a Šišce, štábu Olgy Špátové a Olgy Sommerové, Národnímu filmovému archivu, MgA. Jiřímu Pritzovi, SOA Benešov, Národnímu archivu v Praze, Ludmile Fiedlerové, VČD Pardubice, Karlu Čapkovi, Tomáši Dvořanovi a samozřejmě Divadlu Ungelt.

„Aforismus se nikdy nekryje s pravdou.
Buď je jednou půlkou pravdy anebo tou druhou.“

Vážení diváci,

stejně jako vloni, i letos na naší Letní scéně spatříte představení, které nebude jinde k vidění! Komorní muzikál Touha jménem Einodis byl psán pro Martu Kubišovou a pro Anetu Langerovou a rodil se několik let.

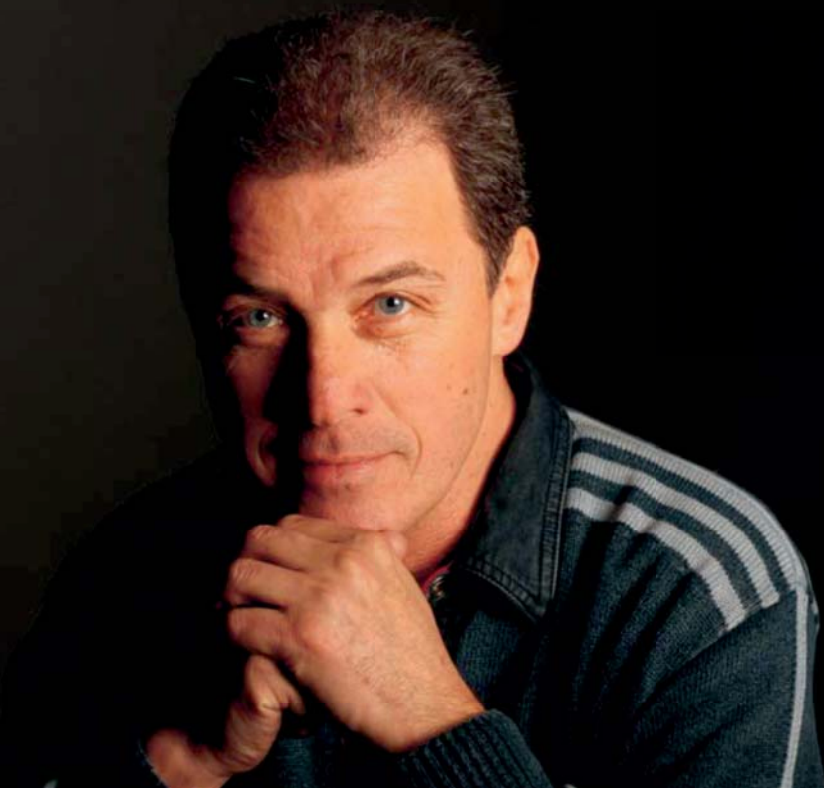
K jeho realizaci jsem povolal mladochy - režiséra Pavla Ondrucha, výtvarnici Zuzanu Mazáčovou, choreografa Petra Čadka a mladý filmový štáb, aby nás starší nakazili elánem a hravostí...

Tak uvidíme!? Uvidíte...

Milan Hein

majitel a umělecký ředitel

Divadla Ungelt

Karel Štolba

Pochází z muzikantské rodiny (dědeček byl houslista, otec klavírista). Vystudoval Pedagogickou fakultu v Ústí nad labem, absolvoval houslovým koncertem Felixe Mendelssohna Bartholdyho. Vojenskou službu strávil v big bandu Armádního umělecké-

ho souboru. V roce 1971 jezdil se zájezdovým programem Milana Lasici a Julia Satinského. V letech 1972-1975 spolupracoval s Karlem Černochem a Evou Olmerovou v divadle Atelier. Od roku 1976 je členem kapely Golem, která spolupracuje s Josefem Lauferem a od roku 1985 také s Petrou Janů. V listopadu 1996 nastoupil jako korepetitor na pražské konzervatoři, kde působí dodnes.

V roce 2001 a dalších letech doprovázel Martu Kubišovou v muzikálu A. L. Webera *Líp se loučí* v neděli, za který Marta Kubišová získala cenu Thalie. Spolupráce s divadlem Ungelt od té doby pokračuje až do současnosti. V roce 2010 si sestavuje malou kapelu a doprovází Martu Kubišovou v Ungeltu i na zájezdech. V témže roce dostává od uměleckého šéfa divadla Ungelt Milana Heina nabídku na zkomponování hudby ke komornímu muzikálu „*Touha* jménem Einodis“ na libreto Marty Skarlandtové.

„Svobodu myšlení máme. Teď ještě potřebujeme ty myšlenky.“

„Krucí, to by se to žilo, kdyby se žít dalo!“

Marta Skarlandtová

Vystudovala překladatelství a tlumočnictví (angličtinu, němčinu) a postgraduálně žurnalistiku. V r. 1985 získala na KU doktorát z translantologie a dějin německé literatury. Třicet let pracovala jako hlasatelka ČST, později ČT. Jako moderátorka byla využívána především v souvislosti se znalostí cizích jazyků, například při Mezinárodním televizním festivalu Zlatá Praha, mezinárodních soutěžích ve společenském tanci, přímých přenosech z Pražského jara, nebo při spolupracích

se zahraničními televizemi (britskou ITV, německými ARD i ZDF, italskou RAI, rakouskou ORF). Přeložila také řadu televizních dokumentů. Napsala kolem stovky scénářů k moderátorsko-autorskému pořadu Nedělní ráno s Martou Skarlandtovou.

S bratrem Milanem Heinem vystupovala 10 let ve 3 autorských představeních (Jaksinaruby, Postaveno na hlavu, Alfredstory) s nimiž několikrát projeli celou republiku. Nyní se naplno věnuje překládání textů divadelních her a vlastnímu psaní. V roce 2002 měla premiéru její divadelní hra Je skvělé, když tě má někdo rád. Je autorkou řady písňových textů, nejprve pro skupinu KTO, později pro Divadlo Ungelt ve spolupráci se skladateli Zdeňkem Zdeňkem, Petrem Maláskem a Karlem Štolbou. V poslední době píše hlavně pro Martu Kubišovou. Výlet do oblasti vážné hudby podnikla v roce 2010, kdy napsala libreto a texty ke scénickému oratoriu O Markétě, k němuž hudbu složil mladý domažlický skladatel Josef Kuneš. Skladba pro symfonický orchestr, velký smíšený sbor, dětský sbor a sólisty, ve které se prolíná vážná hudba s folklórem, měla premiéru na jubilejních 55. Chodských slavnostech Domažlicích.

„Já a moje publikum si dobře rozumíme.

Ono neposlouchá, co říkám já, a já neříkám, co ono by rádo poslouchalo.“

Sidonie Nádherná

*1. 12. 1885 ve Vrchotových Janovicích jako mladší dvojče bratra Karla v německy mluvící rodině, povýšené do šlechtického stavu za zásluhy, poslední paní na Vrchotových Janovicích. V roce 1944 jí zámek zabavila III. Říše v důsledku zřízení cvičiště vojsk SS a baronka Sidonie se musela z Janovic vystěhovat. Po komunistickém puči v únoru 1948, který z ní udělal třídního a národnostního nepřítele, se rozhodla k emigraci. Zavazadla s nejcennějšími věcmi uložila na zahraničních velvyslanectvích v naději, že diplomatickou cestou doputují za ní. 10. 9. 1949 tajně za pomoci převaděče překročila hranice. Zámek byl zkonfiskován a následně vyrabován. 30. 9. 1950 zemřela v anglickém Harefieldu a byla pohřbena Denhamu. 29. 5. 1999 byly její ostatky převezeny na rodinný hřbitůvek v Janovicích.

Karel Nádherný

zvaný Charlie, lehce nedoslýchavý, tichý a uzavřený. Vystudoval práva ve Štýrském Hradci a po Janově sebevraždě převzal starost o janovické panství. 18. 9. 1931 zemřel v Praze po banální operaci slepého střeva. Pohřben je na rodinném hřbitůvku v Janovicích.

Johannes Nádherný

*21. 3. 1884, nejstarší Sidoniin bratr, jí nejbližší. Studoval filozofii a dějiny umění na pražské německé univerzitě. 28. 5. 1913 spáchal v Mnichově sebevraždu, patrně v důsledku nevyléčitelné pohlavní choroby. Sidonie tomu do konce života odmítala uvěřit a žila v přesvědčení, že zemřel na srdeční slabost. Pohřben je na rodinném hřbitůvku v Janovicích.

Max Švabinský

*17. 9. 1873 v Kroměříži, významný český malíř. Sidonii několikrát portrétoval. Od jejich rozchodu v roce 1912 se již nikdy nesetkali. V roce 1946 mu byl udělen titul národního umělce. Zemřel 10. 2. 1962 v Praze a je pohřben na Vyšehradě.

Karl Kraus

*28. 4. 1874 v Jičíně v německy mluvící židovské rodině, působil ve Vídni, třikrát byl navržen na Nobelovu cenu. Novinář, spisovatel, dramatik, básník, překladatel, skvělý rétor a recitátor, respektovaná i obávaná osobnost pro svůj břitký vtip, jímž uměl odhalit a zesměšnit pokrytectví, přetvářku i nízkost ducha některých svých současníků z kulturního, společenského, politického a žurnalistického světa. V letech 1899 – 1936 vydával vlastní časopis Pochodeň (Die Fackel) celkem 922 čísel, téměř výlučně z vlastních příspěvků. K jeho stěžejním dílům patří velké protiválečné drama Poslední dny lidstva, jehož značnou část napsal ve Vrchotových Janovicích. Mimořádné oblibě se těšilo jeho Divadlo poezie. Absolvoval na 700 vystoupení v různých městech německy mluvící Evropy (mj. i v Praze, Brně a Ostravě) v nichž nezapomenutelným způsobem předčítal vlastní texty a překlady, i hry současných a klasických autorů. Do své vlasti se velmi rád vracel, nejčastěji ovšem do Vrchotových Janovic. Jeho vztah se Sidonií, plný rozchodů a návratů, trval od roku 1913 až do jeho smrti 12. 6. 1936. Pohřben je na Ústředním hřbitově ve Vídni. Korespondence čítající přes tisíc dopisů, pohlednic, telegramů a lístků je uložena v Brenner-Archivu v Innsbrucku a v r. 1974 vyšla tiskem.

Carlo Guicciardini

o 10 let starší italský hrabě se o Sidoniinu ruku ucházel od roku 1910. Sidonie souhlasila až o pět let později. Svatba se měla konat 6. 5. 1915 v Římě. Po Krausově příjezdu do Říma Sidonie na poslední chvíli svatbu odřekla. Zrušení sňatku bylo oficiálně zdůvodněno ženichovým povoláním k vojenské službě. 23. 5. 1915 Itálie vstoupila s Rakousko - Uherskem do války. Se Sidonií zůstali přátelé až do jeho smrti v roce 1927.

„Veškerý život ve státě a společnosti spočívá v tichém předpokladu, že člověk nepřemýšlí.

„Dábel je optimista, když věří, že lidi může udělat horší.“

Max Thun-Hohenstein

*14. 12. 1887 v Lysé nad Labem. Vystudoval medicínu, r. 1914 byl promován v Praze, věnoval se sportovnímu lékařství. Vyvinul vlastní teorii o přirozenosti lidského pohybu, kterou propagoval velmi svérázným způsobem. Na svých hojně navštěvovaných přednáškách předváděl na zvířatech (např. koních, psech, žábách, ale nejčastěji na opicích) jejich přirozený pohyb, který posléze aplikoval sám na sebe, včetně např. plavání jako žába ve velké skleněné kádi. Dobové prameny jej líčí jako excentrika, který se ve vídeňských ulicích a kavárnách běžně vyskytoval v doprovodu opice jménem Max. Hraběcí rodina se od Thuna distancovala, žádala ho, aby se zřekl šlechtického titulu, a přestala ho finančně podporovat. Některé zdroje se proto domnívají, že si chtěl pomocí existenčně zajištěné baronky Sidonie uskutečnit svůj velký sen – vybudovat sanatorium pro výzkum a propagaci přirozeného lidského pohybu, k němuž by patřila i menší zoologická zahrada. Sňatek, stavovsky přiměřený, byl uzavřen tajně 12. 4. 1920 a pro barončino okolí, i to nejbližší, to byl šok. Svazek se rozpadl už po několika měsících, i když formálně byl rozveden až v roce 1933. Thun zemřel 12. 6. 1935 ve vídeňském ústavu pro duševně choré, ale jeho teorie je některými odborníky rozvíjena dodnes.

Rainer Maria Rilke

*4. 12. 1875 v Praze, jeden z nejvýznamnějších básníků německého jazyka. Sidonie Nádherná ho poznala v roce 1906 při své návštěvě ateliéru proslulého francouzského sochaře Augusta Rodina, který ho v té době zaměstnával jako svého tajemníka. Osobně se setkali celkem dvanáctkrát na nejrůznějších místech Evropy, z toho dvakrát ve Vrchotových Janovicích (při jeho třetí a poslední návštěvě Janovic nebyla přítomna) jejich přátelství se odehrávalo především v korespondenční rovině. Rilkovy dopisy Sidonie prodala, když se v anglickém exilu ocitla v hmotné nouzi. Má se za to, že Rilkův dopis z 21. 2. 1914, v němž mimo jiné poukazuje na Krausův židovský původ, přiměl Sidonii k tomu, aby definitivně opustila myšlenku provdat se za Karla Krause. Rilke zemřel na leukémii 29. 12. 1926 v sanatoriu Valmont u Montreux ve Švýcarsku a Sidonii ztráta „bratrského a ryzího přítele“ velmi zarmoutila.

„Hlava, která nenabízí v každé situaci dutinu k vyplnění, to má ve světě vůbec těžké.“

Albert Bloch

*2. 8. 1882 St. Louis, USA, americký malíř, pedagog, překladatel a esejista, vyrůstal v německy mluvící židovské rodině imigrantů, matka Emma pocházela z Německa, otec Theodor z Čech. Vystudoval malířství na Škole krásných umění v St. Louis. V letech 1909 – 1921 žil a tvořil v Mnichově, kde se přidružil k dnes legendárnímu expresionistickému uskupení Modrý jezdec (Der blaue Reiter). Zklamán poválečným vývojem v Německu se vrátil do USA, kde až do své penze v roce 1947 vedl katedru malby a dějin umění na Kansaské univerzitě v Lawrence. Většina jeho obrazů z evropského období podlehla nacistickému ničení „zdegenerovaného umění,“ anebo později bombardování. Bloch patřil ke Krausovým obdivovatelům. Přeložil do angličtiny jeho lyriku a Kraus kvality tohoto překladu vysoce oceňoval. Baronka Sidonie znala Blocha pouze z Krausova vyprávění. Po druhé světové válce s ním vstoupila v korespondenční styk, ale osobně se nikdy nesetkali. Její dopisy Blochovi jsou uloženy v Max Cade Centru Kansaské univerzity. Zemřel 9. 12. 1961 v Lawrence.

„Život je dřina, která by byla hodna lepší věci.“

Na baronku Sidonii Nádhernou můžeme nahlížet mnoha pohledy: jako na múzu, jako na šlechtičnu, jako na femme fatale, jako na milenkou, přítelkyni, sestru, jako na rebelku nebo dokonce jako na feministku. A kdykoli si zvolíme jednu z možností, bude zřejmé, že se mýlíme. Jak ale uchopit ženu, která nikdy nic nevytvořila, která jen byla, existovala, ženu, pro kterou její jsoucnost byla tvorbou? Vrátíme-li se k antickému homérovskému chápání Múz, nalezneme nejvýstižnější obrat: ochránkyně pěvců. Samostatná, svobodná, připravená naslouchat i odpovídat, pomáhat, vést. Jak ale pochopit takovou ženu? Stejně jako Annu Pammrovou, Milenu Jesenskou, Claru Schumannovou či dokonce Almu Mahlerovou?

Je jistě pravda, že se na již uzavřený lidský osud můžeme dívat ze dvou perspektiv. Jednak z té intimní, ryze osobní, zaměřující se na touhy, lásky, úspěchy a neúspěchy, a jednak z široce společenské, kdy jeden konkrétní osud zařadíte do kontextu doby a okolností. První perspektiva je ošidná kvůli logickému předpokladu, že každý lidský osud je zajímavý. Pokud je však zajímavý každý osud, je svým způsobem každý osud právě tak nezajímavým. Vždyť se stále do země opakuji ty samé procesy tužeb a pachtění za nimi, pokaždé jen v jiných kulisách a s jinými rekvizitami. Mohlo by to vyznít docela pesimisticky, pokud bychom vzápětí nevzpomněli již zmíněnou druhou perspektivu. Co osudu dává

výlučnost a vážnost je teprve jeho vročení a dějinné události, před něž byl stavěn. Tedy nikoli kulisy a rekvizity, ale divadlo, budova, ve které se hraje. Při tomto pohledu se z jednoduchých, někdy až banálních životních zápletek omezujících se jen na to, co chci a kolik z toho chci mám, stávají symboly epoch. Skrze ně nám je dovoleno chápat sebe, ty druhé a to, co nás spojuje. Pokud je tomu skutečně tak, je na místě prát se – spolu s Martou Skarlandtovou: co nám dovolil pochopit osud Sidonie Nádherné? Nebo, pojďme ještě dál: co nám dovolil pochopit osud Marty Kubišové?

Rok 1885 z pohledu člověka 21. století není ideální rok k narození. Ne snad proto, že tehdejší Rakousko-Uhersko nemělo svůj půvab, naopak, ale proto, že to, co přinese jeho konec by chtěl zažít málokdo. Dítě s takovým datem narození má téměř jistotu, že se nemůže dožít konce blízkých hrůz, že se nemůže dožít toho, kdy se společnost pokusí znovu nadechnout a znovu definovat ztracenou identitu a hodnoty. Ostatně celý původní muzikál o Sidonii Nádherné lze vnímat jako výraz tohoto hledání a nenacházení. Marta Skarlandtová totiž skrze osud ženy procházející klíčovými dějinnými etapami přelomu století nachází cestu do století dalšího. Je úspěšná i díky Martě Kubišové. Právě ona svým osudem totiž geniálně pointuje osud Sidonie. Skarlandtová tak uzavírá jednu velkou kapitolu českých dějin, jejíž epilog se psal až v roce 1989 a jejíž téma byla (ne)sloboda. Možná i proto začíná celý muzikál vyhoceným kontrastem budovatelské písně a protestsongu „Nespi, můj bože“, kterým Sidi vyjadřuje údiv, šok a znechucení nad neudržitelnou situací svého postavení a stavu své země – bod, v němž se dramatická postava protíná s interpretkou. Sidonie se tam ale dotýká i dalších velmi zajímavých okolností – jako například skutečnosti, že ač mluví německy, vlastenecky se hlásí k České zemi.

*„Jedním uchem tam, druhým ven: to by byla z hlavy pořád jenom průchozí stanice.
To, co zaslechnu já, musí ven stejným uchem.“*

„Že mi trápení nedává volbu? Ale ano, má volba je trápení.“

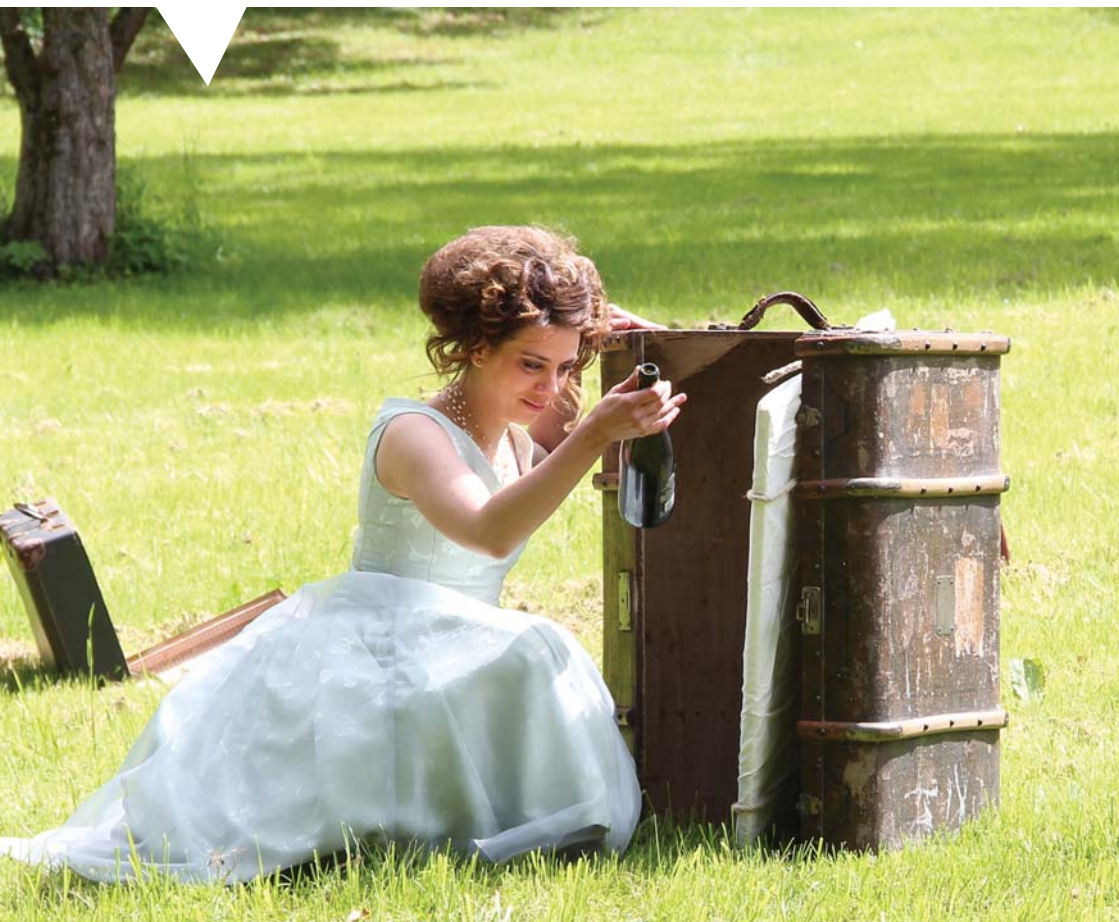
Svůj lví podíl na tom mají bezpochyby milované Vrchotovy Janovice, kde se narodila, a k nimž přilnula nebývalou silou. A toto magické místo vzdálené zhruba hodinu od Prahy v okrese Benešov je ústředním dějištěm naší hry. Právě tento krásný zámecký areál, včetně až pohádkově malebné přílehlé zahrady, Sidi na počátku a vlastně během celé hry opouští. Odchod z domova je pak vlastně jakýmsi odchodem ze života. I když Sidonie po definitivním opuštění Janovic ještě jeden rok žila poblíž Londýna, její brzké podlehnutí rakovině nelze přičítat ani tak enormnímu kouření, jako spíše ztrátě kořenů, a tedy i síly čelit nemocem. Celá hra je tak situována na hranici mezi život a smrt, a tedy do snu či chcete-li agónie. Mladou podobu Donie, která se Sidonii zjeví v zrcadle, můžeme pak snadno pojmout jako variaci na dantovskou průvodkyni rájem, očištěm a peklem.

Rájem bylo pro Sidonii bezpochyby dětství, které ovlivňovaly dva protikladné elementy – matka a bratr Johannes. Těžko říct, do jaké míry byla její matka obětí dobových konvencí a do jaké míry jen podlehla své mírumilovné, pokojné povaze. Tak i tak měla Sidonie před sebou obraz ženy, kterou nikdy nechtěla být: poddajný, poslušný a konvenční. Omezení světa jen na rodinu a domácí práce, odmítala. Avšak nebýt jejího jen o rok staršího bratra Johannese – druhého konstitučního elementu její osobnosti – možná by k tomuto, na tehdejší dobu revolučnímu názoru ani nedospěla. Právě Johannes rozbouřil dobově zažitě vnímání postavení ženy a doslova jí otevřel dveře ke vzdělání, pokrokovému myšlení a posléze i k mužům z velkého světa. On sám, divoch – svého času snad nebylo Janovické dívky, která by odolala jeho přitažlivému bonvivánství – Sidi zbožňoval a spolu s ní vytvořil neproniknutelné a skálopevné pouto hraničící s až erotickou náklonností. Je s podivem, že takový vztah Sidonie nenavázala ani se svým dvojčetem Charliem, který po celý život, jakoby v ústraní, sledoval, podporoval, ale také kritizoval svou sestru za nestandardní životní styl. Přesně v duchu jejich matky.

„Svět je vězení, v němž je dobré upřednostnit samotku.“

„Hledá se vhodná poušť pro fatu morganu.“

V roce 1906 se poprvé, pochopitelně díky Johannesovi, seznamuje s Maxem Švabinským. A po roce 1910 s ním navozuje intimní vztah. Nejdříve se Sidonie domnívá, že půjde o jeden z mnoha románeků, avšak mýlí se. Tedy alespoň, co se týče jí. U Švabinského není pochyb o tom, že Sidonii využil jen jako lék na skomírající manželství. Mladá zkušenost se Švabinským, kdy naprosté odevzdání a lásku střídá útěk a ztráta víry v muže jako něco, s „čím“ lze zůstat, přivodí Sidonii sice zklamání, ale nebýt události přicházející zhruba rok po rozchodu, zapomněla by. V roce 1913 totiž umírá Johannes, navíc naprosto nesnesitelným způsobem. Spáchal sebevraždu v pokročilém stádiu syfilidy. Tuto skutečnost si Sidonie do konce života nedokáže připustit a vždy bude tvrdit, že bratr zemřel na srdeční slabost. Rozčarování z mužů a z vlastních emocí střídá první bolestný a skutečně vážný životní zlom.

Karl Kraus nemohl vstoupit do jejího života v lepší chvíli. Slabou a rezignovanou dívku nabil energií a z fatální vnitřní osamělosti ji přivedl do bujaré Vídně plné vzruchů a rozptýlení. Sidonie mu tuto záchranu nikdy nezapomněla. Možná právě v tomhle intenzivním začátku vězí klíč k jejich pozdějšímu pevnému, až chorobně závislému vztahu. Tak pevnému, že z něho Sidonie musela pravidelně utíkat a pravidelně se k němu vracet. Je skoro až komické, že vysvobození nacházela ve vidině formálního svazku. Nejdříve s dávným ctitelem hrabětem Guicciardinim a posléze s bláznivým šlechticem Maxem Thunem. Zuřivý Kraus Sidonii zachránil pouze od prvního svazku, od Thuna jí již nepomohl. Vždyť coby nešlechtic nemohl baronce nabídnout nic jiného než přátelství. A i to se mnohým zdálo jako nevhodné. Sidonie nedošla ve svých činech tak daleko jako ve svých myšlenkách a s Krausem se nikdy nenechala sezdat. Těžko říct, jak velkou vinu na tom nesl básník Rainer Maria Rilke, který Krause sice uznával jako spisovatele, ale odmítal ho akceptovat jako milence či dokonce manžela. Vztah Rilkeho k Sidonii neobsahoval pravděpodobně ani zbla milostné žádostivosti, přesto, jak bylo jeho zvykem, si na ni činil jakýsi nárok. Pro Sidonii byl Rilke skvělý přítel na dopisování, ovšem tak blízko jako ke Krausovi k němu nikdy neměla. V exilu dokonce vzhledem k finanční krizi prodala veškerou objemnou korespondenci s Rilkem. S Krausovou korespondencí nic takového neudělala. Snad i proto, že Kraus logicky zastoupil po smrti bratra jeho místo a snad také proto, že jen Kraus ji viděl jinak, takovou jaká skutečně je – ne jako chladnou baronku Sidonii, ale jako její pravý horečný opak – Einodis. Mimochodem: dokonaleji jí Kraus říkat nemohl. V otočení jména je jistá výstižná genialita, tolik typická pro břitký styl největšího satirika 20. století. Po Krausově smrti v roce 1936 Sidonii již nezbyl nikdo a zcela na svém zámku osaměla.

Muzikál však nejdůrazněji akcentuje jinou rovinu života Sidonie – onen basový tón jejího osudu spočívající v rozpadu Rakouska-Uherska, a tedy i v tom, co následovalo: první a druhá světová válka. Zralou Sidonii na počátku hry nacházíme ve Vrchotových Janovicích v roce 1949, kdy je po komunistickém puči a konfiskaci majetku nucena opustit tolik milovaný domov. Sidi si dává svou poslední cigaretu z těch, které posílal věrný, avšak tolik vzdálený přítel Albert Bloch a začíná nahlížet na svou minulost z výšin 64 let.

Využitím přímo archetypální dramatické situace balení kufrů, loučení s domovem a odchodu docílila Skarlandtová základního dramatického napětí, které opodstatňuje i písně, které nemají žádnou situaci a slouží pouze jako určitá připomínka osoby (např. Johannesova Balada o Juditě) nebo emoce (Temný anděl). Tímto jednoduchým trikem Skarlandtová připravila ideální platformu pro to, aby mohla téměř až dokumentárním způsobem zrekonstruovat celý barončin život v široce společenském kontextu. Způsob rekonstrukce je mozaikovitý až muzikálově klipový. Například v písni Švabinského (Zakázané ovoce) prožijeme spolu s Donie a Sidi na velmi malé ploše jak počátek vztahu se slavným malířem, jeho sexuální vyústění, tak i bolestný rozchod. Vzpomínky se mihotají, klíčí, aby zničehonic zmizely a otevřely cestu dalším. Stříhem tak přichází zpráva o bratrově smrti. Zhuštěné podávání informací a událostí je dalším autorským principem Skarlandtové, který zastrešuje důsledná, chtělo by se říci až brechtovská epičnost. V inscenaci téměř nikdy nenastane klasická dramatická situace, a pokud, je k ní jen odkazováno, je na ni vzpomínáno.

Skoro nikdy není prožívána teď a tady: Sidi a potažmo Donie si ji zpřítomňuje, aby ji mohla znovu pochopit, aby ji mohla nahlédnout jinak. Jediné okamžiky, kdy vnímáme emoci teď a tady, je počátek a konec vzpomínání, tj. počátek, prostředek a konec hry. Takle vlastnost posouvá žánr tohoto hudebně-dramatického díla někam do sféry vážného kabaretu. Ostatně i hudební pojetí Karla Štolby důsledně vycházející z písňové formy odkazuje ke kabaretu. Příběh je totiž po hudební stránce vyprávěn za sebou řazenými a motivicky nijak neprovázanými písněmi, které jsou existence schopné i mimo samotný muzikál. Docílená epičnost pak umožňuje prozkoumat osud Sidonie ne z perspektivy intimní a udělat tak z jejího života sentimentální příběh o ženě plné citů na pozadí válečných událostí, ale z perspektivy společenské, kdy je její osud vnímán jako symbol epochy či dokonce jako její katalyzátor.

Když takto zběžně nahlížíme na Sidoinin život, nabízí se nám potřeba zjednodušit ho do genderových škatulek těch žen průmyslového věku, které se vzpíraly maskulinní kultuře přelomu 19. a 20. století a které vzdorovitě hledaly způsoby vlastní emancipace. Zařadit však její osud do genderových parametrů je přece jen omezující, neboť při hlubším ponoru se jako ústřední téma této bytosti nejeví její ženství, ale její smysl pro svobodu ducha. A zde se vracíme zpátky na začátek úvahy: jak uchopit tvůrkyni, která nic nevytvořila? Asi skrze drásavý paradox spočívající v (ne)přátelství svobody a samoty. Vždyť celý život se Sidonie snažila být svobodná, aniž by byla opuštěná. Zálibu v automobilismu a jízdě na lyžích a stejně tak četné útky a návraty v jejím životě je proto třeba chápat jako výraz této snahy, jako něco co sice působí chorobně cyklicky, ve skutečnosti je to ale neustálé posouvání se blíž k životu. K takovému životu, pro nějž je vlastní pohyb, nikoli strnulost. Její největší dílo je v pohybu, neustaluje se v knihách, obrazech, na plátně – a proto ho nemůžeme spatřit, a proto ho máme tendenci podceňovat, a proto je tak moc blízké naší současnosti.

„Pane, odpusť jim, neboť vědí, co činí!“

„Lež z nouze je možné omluvit.

Kdo ale bez nutnosti říká pravdu, ten nezasluhuje žádné ohledy.“

Synopse:

První půle:

- 1949** Sidonie Nádherná ve svých 64 letech balí kufry na zámku, v němž se narodila a který nedávno zkonfiskovali komunisté. Je si vědoma toho, že se již nikdy nevrátí, a hořce se loučí (Nespi, můj bože). V zrcadle se zjeví její mladá podoba – alterego Donie. Sidi se za jejího přispění propadá do minulosti.
- 1900** Připomenou si veselé dětství s Johannešem (Balada o Juditě) a hry dospívajících pubescentů (Dotazník). Uvědomí si, co všechno ji bratr naučil (Žít podle svého).
- 1912** Donie připomíná románek s malířem Maxem Švabinským (Horká krev). Mladá Donie je po vášnivém vzplanutí Švabinským odmítnuta (Zakázané ovoce).
- 1913** Zuřivost z ponížení zastíní zpráva o smrti bratra Johanneše. Sidi spolu s Donie naříkají nad bolestnou ztrátou (Temný anděl I.). Z deprese obě ženy vytáhne energický Karl Kraus, který palbou důvtipu přivede Donie na jiné myšlenky (Zjihlý pejsek). Donie podléhá jeho svádění (Když ty mi nasloucháš).
- 1915** Sidonie se cítí svázaná a rozhodne se Krause opustit. Jako nejvhodnější formu útěku volí svatbu s hrabětem Guicciardinim (Já chci být volná). Na svatbu vtrhává běsnící Kraus, který přesvědčí Donie k útěku. Ta s ním ještě před obřadem skutečně odchází (Duhový most).
- 1914, 1917, 1918**
Do milostných peripetií vstupuje počátek, průběh a ukončení první světové války. Kraus se proti situaci společensky angažuje (Zvláštní vydání). Kraus hledá klid u Donie.
- 1920** Donie opět od Krause utíká prostřednictvím svatby s Maxem Thunem (Neumím být věrná). Na scénu přichází bláznivý akrobat a šlechtic Thun, který vzpomínající Sidi dokazuje, jak moc chybila (Přednáška).

„Pravda je nešikovný sluha, který při úklidu rozbíjí talíře.“

„Dříve ti někdo promine podlost, kterou na tobě spáchal, než dobro, které jsi prokázal ty jemu.“

Druhá půle:

- 1949** Sidi na zámku upíná svou mysl k milované zahradě a rekapituluje důvody, proč odvrhla Krause a vzala si Thuna (Einodis).
- 1906, 1910, 1914, 1920** Přičítá vinu Rilkemu. Spolu s Donie probírají jeho korespondenci (Rainer Maria).
- 1932** Sidonie se navrácí do náruče Krause a oba se po všech rozchodech ve stáří usmiřují (Harmonie).
- 1933** Kraus cítí ve společnosti hrozbu války a zoufale rezignuje (Nač se ptát).
- 1936** Kraus, který ani nadále nevidí smysl v práci, umírá (Temný anděl II.). Zoufalá a opuštěná Sidi spolu s Donie a Johannesem odolává dějinným hrůzám (Svatý grál).
- 1949** Sidi již nemá na co vzpomínat – je čas odejít. Posílá svému příteli Albertu Blochovi svou nejcennější věc – Krausovy dopisy (Dopis Blochovi) a hledá smysl ve svém pohnutém životě (Tíha).

Karl Kraus

Man frage nicht (Nač se ptát)

Překlad: Marta Skarlandtová

Nač se ptát, co jsem dělal v tom dlouhém čase,
němý zůstanu dál,
a proč, to nepovím vám.
A ticho nastalo, když země zhroutila se.
To slovem vystihnout se nedá,
mluvit ze spaní leda.
A snít o slunci rozesmátém za dřívějších let.
Je to rozloučení,
když k ničemu už není.
Slovo zesnulo, když tamten se zrodil svět.

Marta Kubišová: Postava Sidonie Nádherné je mi bytostně blízká. Byla to inteligentní a svobodomyšlná žena, velká milovnice zvířat i nadšená kuřačka. Jsem okouzlená libretem i hudbou, a také Anetinou interpretací postavy mladé Sidonie.

Aneta Langerová: Sidonie mi přirostla k srdci z různých důvodů. Jedním z nich je její touha po svobodě, volnosti a kontaktu s přírodou. Také obdivuji její odvalu, stejně tak jako u Marty Kubišové. Spolupráce s Martou mne velmi těší. Při každém pohledu na ni si vzpomenu na své dětství.

Milan Hein: Miloš Kopecký mi kdysi řekl. Dostane-li herec roli Einsteina, pozná se, kam mu sahá... Tento výrok se mi vybavil, když mě Marta Kubišová, má sestra Marta Skarlandtová a následně Pavel Ondruch oslovili, abych se ujal role Karla Krause. Kraus byl uhrančivá, nezařaditelná osobnost! Byl to žurnalista, literát, básník, divadelník, podnikatel, herec! S ním se nelze srovnávat! Snad lze uvést jen dvě vzdálené podobnosti. Původně jsem studoval novinařinu a psaním se po jistý čas živil a i ve mně koluje židovská krev. Ale to je zatraceně málo. To hlavní mi chybí. Krausův mozek a Krausovo srdce! Zkusím se jim aspoň přiblížit. S pokorou a s obdivem. Karl Kraus byl velikán!

Ondřej Novák: Johannes Nádherný byl jistě uhrančivá a fascinující osobnost, někdo, kdo k sobě zcela samozřejmě poutal pozornost a zájem okolí. Takoví lidé jsou vzácní jako komety a stejně jako ony často spíš rychle a velkolepě shoří, než aby pomalu vyhasínali. Možná i proto, aby osvětlili cestu jiným.

Igor Orozovič: Mám to o něco složitější než Jekyll a Hyde, protože ve mě soupeří hned čtyři pánové - počítám mezi ně i své já. Tyhle tři zajímavé muže, které ztvárňuji, spojuje jedna věc. Společná touha. Ta touha má vždy stejné jméno, ale pokaždé jinou podobu. Tři podoby lásky k jedné ženě. A to mě fascinuje - co to muselo být za dámu, která k sobě táhla takové osobnosti. Také mě začala přitahovat.

Letní scéna Divadla Ungelt

se nachází ve starobylé malebné části Hradčan pod Loretou na Novém Světě. Slavnostně byla otevřena 19. června 2005 paní Lívií Klausovou. Ve srovnání s ostatními divadelními událostmi letní Prahy si hlediště se svou kapacitou 227 míst zachovává komorní atmosféru typickou pro Divadlo Ungelt. Smyslem Letní scény je nabídnout svým divákům výjimečná divadelní představení a nezapomenutelné hudební zážitky přímo pod širým nebem.

Kde najdete Letní scénu

Letní scénu Divadla Ungelt najdete na Hradčanech, v ulici Nový Svět (na křižovatce s ulicí Kapucínskou). Spojení: metrem „A“ na stanici Malostranská odtud tramvají číslo 22 tři stanice, vystoupit na zastávce Brusnice (z Malostranské cca 6 minut) dále pěšky cca 5 minut

Divadlo Ungelt

UNGELT – původně areál odpočinku pro kupce. V areálu se vybíral poplatek (clo), zvaný ungelt. Odtud dnešní název areálu. Kromě celnice tady kupci měli dvůr, špitál a kostel. Po obvodu dvora, který sloužil jako tržiště, vyrůstaly nejstarší románské domy. Základy tohoto domu, rovněž v románském slohu, pocházejí z 11. století a jsou k vidění v klubu divadla. Celý dům, včetně prostor, které byly zrekonstruovány na divadlo, tu stojí od 14. století.

Soukromé **Divadlo Ungelt** bylo slavnostně otevřeno 2. října 1995 panem Milošem Kopeckým, který divadlu daroval své oblíbené otáčivé křeslo. To se nachází v divadelním klubu v unikátním společenství dalších křesel a židlí - darů od sponzorů a známých osobností českého veřejného života, příznivců divadla.

„Pokrok slaví Pyrrhovo vítězství nad přírodou.“

„Nespravedlnost musí být; jinak se člověk nedobere žádného konce.“

Hlavní partneři Divadla Ungelt:

Manželé
Prof. Dr. Dadja Altenburg-Kohl
& Daniel Pešta
mecenáši

RYOR

Partneři:

SKUPINA ČEZ

Metamorphosis

SKLOPAN

Mediální partneři:

PRÁVO

DIVADLOUNGELT
KAMENNÁ SCÉNA | LETNÍ SCÉNA

Umělecký ředitel a majitel Milan Hein

Spolupracovníci divadla:

Jiří Pritz, Martin Šimek, Linda Pajić, Marie Krbová, Kateřina Šimková, Michal Brodec,
Tomáš Dvořan, David Zelinka, Iveta Pažoutová, Silvie Janáková, Renáta Nováková.

Divadlo Ungelt, Malá Štupartská 1, Praha 1, www.divadlounge.cz
Letní scéna Divadla Ungelt, Nový Svět, Praha 1 – Hradčany, www.letniscena.cz

Vydalo DIVADLO UNGELT s.r.o., Nový Svět 78/5, Praha 1 – Hradčany
/ červen 2013 / Sezóna 2012-2013 /

Program připravili: Milan Hein, Pavel Ondruch, Linda Pajić, Marta Skarlandtová

Foto: Marie Krbová. Aforismy Karla Krause přeložila: Marta Skarlandtová

Život
je drama
v reálných
kulisách.

Kooperativa

VIENNA INSURANCE GROUP

Hlavní partner
Divadla Ungelt

☎ 841 105 105
www.koop.cz